

Bortkommen banankasse funnet. Etter ni år er mulig juksesak avsluttet

KOMMENTAR: En bortkommen banankasse ble funnet i et kott. Tapte data var allikevel ikke slettet. NMBU har tatt en ny runde i sin ni år lange gransking av mulig juks i en doktorgradsavhandling.

Nina Kristiansen JOURNALIST

Torsdag 22. september 2022 - 04:30

Det startet for ni år siden. En maraton av en sak som aldri fikk en avslutning. Verken granskerne eller NMBU gjorde en god nok jobb. Saken har versert i fagmiljøene som en verkebyll.

Nå kan saken ha fått en endelig slutt – i en ny gransking der data alle trodde var forsvunnet, har kommet til rette.

forskning.no rullet opp saken for to år siden. Da hadde rektor avsluttet saken, selv om mange i fagmiljøet mente den ikke var undersøkt grundig nok.

- **Les hele saken fra 2019: [De så tegn til juks i en doktorgrad, men i løpet av tre granskninger har ingen undersøkt hele avhandlingen](#)**

Oppsiktsvekkende resultater

Doktorgradsavhandlingen besto av seks vitenskapelige artikler. De handler om antibiotikaresistens. Doktorgradsstipendiaten gjorde forsøk på grisunger, laks og sebrafisk. Både veilederen hans og andre forskere var med på deler av forsøkene.

Resultatet i en av studiene – på griser – var oppsiktsvekkende. Det så ut som antibiotika satte fart på grisungenes eget immunforsvar. En annen forsker ved Veterinærhøgskolen reagerte på figurene og tallene i studien. Hun mente at resultatene ikke kunne stemme.

Forskeren varslet sin sjef. Dermed startet ni års behandling av saken.

«Manipulering av data»

Når forskere gjør forsøk, noterer de ned tall og resultater underveis på papirskjema eller regneark. Her dreide det seg blant annet om feberkurver og blodprøver. Disse notatene er det som kalles originaldata.

Når forsøk blir oppsummert i vitenskapelige artikler, ser vi bare sluttresultatene – oppsummert i tabeller og diagrammer. Men en forsker plikter å ta vare på originaldataene – i tilfelle kontroll, men også for å dele med andre forskere. Den første granskningen av grisestudien skjedde i 2013. To granskere jobbet hver for seg med å sammenligne tabellene i studien med originaldataene. De fikk det ikke til å stemme. Gransker Åge Tverdal kalte det manipulering av dataene.

Hva med resten?

Tverdal leste de fem andre artiklene i avhandlingen. Han fant statistiske feil og rare resultater. Men da han ba om originaldataene til disse fem artiklene, fikk han beskjed om at de ikke eksisterte lenger. Alt var borte.

Stipendiaten hadde ikke fulgt reglene om å lagre og sikre originaldataene. Isteden hadde han lagt alt over på en minnepinne. Og han fortalte at minnepinnen hadde gått tapt i et bilkræsje. Dataområdet hans på universitets server ble undersøkt. Men for sent. Det var tomt.

År med granskinger

Den første granskingsrapporten førte til at grisestudien ble trukket tilbake. Resultatene ble annullert. Den etiske komiteen ved Veterinærhøgskolen kalte det vitenskapelig uredelighet. De ba om at de øvrige fem artiklene skulle bli gransket.

Herfra går det slag i slag.

Enda to granskingsutvalg undersøker avhandlingen for mulig juks. Men de har ikke originaldataene.

Da forskning.no gikk gjennom alle dokumentene i saken i 2019, fant vi en omtale av en banankasse med papirer.

Det er et stort handicap for granskerne, men det besynderlige er at det ikke ser ut til å plage dem veldig. De undersøker de fem artiklene slik de er publisert. De kritiserer avhandlingen, kaller arbeidet brudd på vitenskapelige prinsipper, men klarer ikke å se om det har blitt jukset med overlegg.

Det hjelper ikke at stipendiaten ikke samarbeider. Han svarer ikke på henvendelser. Veilederen hans tar heller ikke grep for å rydde opp. Stipendiaten fikk til slutt sin doktorgrad. Det skjedde på grunn av en rutinefeil hos rektor.

Ledelsens aksept

Gjennom årene har noen av medforfatterne sittet helt stille i båten. Andre har forsøkt å avdekke det de mener er klart juks. Selv om de bare har bidratt med en bit av forskningen, har de sitt navn på de vitenskapelige artiklene.

NMBUs ledelse har startet granskinger, lest rapporter, avsluttet saken og startet på igjen når nye klager har kommet inn. De har godtatt resultatet fra hver granskning, selv om grunnlaget for granskning er svakt uten originaldata. Det framstår som de har ønsket at saken skulle forsvinne, heller enn å nøste skikkelig opp.

I 2019 erklærer altså rektor ved NMBU igjen at saken er over, til tross for tre medforfatteres klager på at de fem artiklene ennå ikke var gransket.

Konklusjonen ble «brudd på forskningsetiske normer». Det er en refs av en forskers håndverk, men ikke nok til å trekke tilbake studier eller doktorgrader.

Men det tar ikke slutt.

På ny jakt

Saken fortsetter å leve i fagmiljøet på Veterinærhøgskolen.

Styrelederen ber rektor ved NMBU om en bedre avslutning, for: «*en avslutning av saken slik den nå står, vil gjøre at den blir liggende som en verkebyll*».

Rektor gjentar at saken er avsluttet og at alle formaliteter er fulgt, men han åpner for at Veterinærhøgskolen selv kan granske videre.

Og det gjør de.

Veterinærhøgskolen går løs på to av de vitenskapelige artiklene. En om sebrafisk og en om laks. De leter etter de forvunne originaldataene. For det er jo disse som har gjort det umulig for granskere å fastslå om stipendiaten har jukset eller ikke.

Det har nå gått åtte år siden det første varselet om mulig juks.

Veterinærhøgskolen gjør allikevel et nytt forsøk på å finne originaldataene på serveren. Alt ble slettet, men er det håp?

De klarer å finne noe på backup-systemet, men det er umulig å lese dataene. Så de bestiller en maskin fra Kina.

Og de fant ....

Det er pandemi, og transporten tar tid. Men så kommer maskinen, og jo - det er mulig å lese dataene. Det var regneark med tall fra forsøkene.

Men de fant mer.

Da forskning.no gikk gjennom alle dokumentene i saken i 2019, fant vi en omtale av en banankasse med papirer. Den skulle ha blitt overlevert et av granskingsutvalgene.

Men det ser ikke ut til at noen av granskerne har åpnet kassen og lest papirene. Kassen er senere verken omtalt eller forsøkt funnet.

Men i denne siste granskingsrunden dukker den opp i et kott på Veterinærhøgskolen. Der har den stått i alle år.

Ikke bevis for juks

To nye granskere får i oppdrag å gå gjennom datamaterialet og papirene i kassen.

De sammenligner tall for tall. De sjekker om verdier stemmer overens i originaldata og de vitenskapelige artiklene.

Resultatet blir overlevert Veterinærhøgskolen, som konkluderer:

Det ser ikke så verst ut. Analyser stemmer overens med tallene i originaldataene. Notatene som er gjort under forsøkene, stemmer med tabellene i artiklene. De finner ikke bevis for forskningsjuks.

NMBU-saken burde gå inn på pensum til alle som skal håndheve forskningsetikk.

Det er selvsagt mange måter å jukse på. En forsker kan måle feberen på et forsøksdyr. La oss si at temperaturen er 39. Men han skriver 37 grader i notatene sine. Da har han jukset med originaldataene.

Det er rett og slett vanskelig å avsløre forskningsjuks. Bare de som er til stede under forsøket kan vite hva som skjedde.

Men det Veterinærhøgskolen har gjort nå, er å komme så langt det er mulig, med gamle data og tall som er tapt og funnet igjen.

Så blir det stille

Den siste granskningen setter et punktum. Det er ikke funnet bevis for juks. Rapporten blir oversendt NMBUs rektor i desember 2020.

Der blir den liggende i et helt år.

forskning.no har fått innsyn i den siste runden med dokumenter. De er stemplet unntatt offentlighet, men vi får dem når vi spør.

Det ser ikke ut til at det har skjedd noe i det hele tatt dette året. Vi kan lure på hvorfor.

Men i desember 2021 får stipendiaten et brev. Det gjør også medforfatterne som har ønsket den siste granskningen.

Brevet fra rektor forteller om den siste runden med gransking og at det ikke er funnet bevis for forskningsjuks.

Bør på pensum

Jeg tipper stipendiaten ble glad. Kanskje han lurte på hvorfor det tok et år før han fikk beskjed.

Jeg tipper alle involverte skulle ønske de hadde gjort en bedre letejobb etter originaldata da saken startet for ni år siden.

Forskningsjuks er alvorlig. Og det er vanskelig. Om en forsker jukser, kan det slå tilbake på kollegaene, som også har satt sitt navn på den vitenskapelige artikkelen. Det kan gi institusjonen et dårlig rykte.

Derfor er ikke universitetene alltid like ivrige på å gå i dybden, i alle fall ikke med fullt innsyn fra presse og publikum. Det er for vanskelig. Det er for flaut. Det kan avdekke feil hos universitetet selv.

Men mulig og faktisk juks undergraver tilliten til all forskning. Derfor må rektorer og forskningsledere av alle slag bare rett og slett brette opp ermene. De kan ikke bukke under for angsten for hva som kan komme fram.

Daværende rektor for NMBU, Mari Sundli Tveit, sa til forskning.no i 2019: Det er svært mye å lære av denne saken.

Det stemmer. NMBU-saken burde gå inn på pensum til alle som skal håndheve forskningsetikk. Som et eksempel på hvordan man absolutt ikke bør gjøre det.